

Hajdó Csaba**A fejlesztési stratégia elemei**
A Székelyföld régió az európai regionális fejlesztési rendszerben ***I.****I.1. Előzmények, a tervezés jellege és alapelvei**

Az 1990-től 2002-ig eltelt 12 évben a Székelyföldet illetően nem készültek igazán használható fejlesztési tanulmányok, s a három megye (Hargita, Kovászna, Maros) egyenként sem rendelkezik jól megalapozott, integrált fejlesztési stratégiával. A kilencvenes évek végéig a fejlesztési terv szükségessége, mint téma nem is igazán szerepelt a közéleti viták sorában. Változásról az elmúlt két-három évben beszélhetünk, amikor is az RMDSZ és a kihívói közt zajló, egyre fokozódó politikai verseny meghatározó tárgyát Szatmárnémetitől Temesváron át Gyergyószentmiklósig ugyanaz képezte: a székelyföldi autonómia vagy a Székelyföld valamilyen formájú regionális önrendelkezése. A szembenálló politikai csoportok ádáz versenybe kezdtek: konferenciák, nyilatkozatok, határozatok, kiáltványok követik egymást már-már szinte átláthatatlan zűrzavarban. De az igazi baj nem a széttagoltságban keresendő, hanem abban, hogy akárhonnán is nézzük: különböző autonómiaformákról és regionális átszervezésről beszélni anélkül, hogy azt alátámasztaná egy koherens fejlesztési alapküldetés, egyáltalán nem európai praxis, és nem több tüneti kezeléssel. A fő célkitűzések s a rendelkezésre álló és előrelátható erőforrások, lehetőségek függvényében kell megtervezni a regionális fejlesztés kereteit. Ezt pedig akkor, ha mindannyian egyetértünk abban, hogy a Székelyföld hosszú távú, fenntartható fejlődésének szempontjából a ma létező területszervezési, közigazgatási keret nem kielégítő. Úgy tűnik, ebben nincs vita sem a szakértők, sem a jelentősebb közéleti szereplők között.

A Székelyföld stratégiai fejlesztési elemeinek a meghatározásánál a következő alapelvekre, adottságokra alapoztunk.

- Székelyföld földrajzi behatárolása sok vita tárgyát képezi, főleg ami Maros megye egészének a hovatartozását illeti. Jelen tanulmányban a Székelyföldet az egykori Magyar Autonóm Tartomány (1952–1960) helyén létrejött három megye által alkotott természetes régióként határozzuk meg.
- Az elsődleges környezeti tényező az Európai Unióhoz való csatlakozási folyamat, illetve Románia elkötelezettsége az európai integráció mellett. A fejlesztési stratégiának minden elemében, ahol ez lehetséges, meg kell felelnie a vonatkozó

* Jelen tanulmány I–II. része a Horváth Gyula (szerk.): *Székelyföld*. MTA Regionális Kutatások Központja, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2003. /A Kárpát-medence régiói 1./ című kötet XV. fejezetének („A Székelyföld fejlesztési stratégiájának elemei”) a szerző által bővített változata.

európai normáknak és gyakorlatnak, a decentralizáció s a szubszidiaritás szellemében.

- Annak ellenére, hogy több (legtöbbször egymással párhuzamos tevékenységű), a Székelyföld regionális fejlesztését célzó intézmény jött létre civil vagy önkormányzati kezdeményezésre, ma nem létezik olyan intézmény a Székelyföldön, amely mindenki által elfogadott, elismert letéteményese lenne a regionális programozás és fejlesztés összehangolásának, koordinálásának.
- A stratégia végrehajtási sikerének alapfeltétele, hogy mindenütt, ahol ez szükséges, törekedni kell azon legkisebb közös többszörös megtalálására, amely már lehetővé teszi az önálló programozást a három megye alkotta régió szintjén, de még elfogadható a román hatalmi tényezők által.
- A Székelyföld régió fejlesztési tervének kidolgozásakor alapvetően a tárgyalt térre kell alapozni, a lakosság etnikai összetételét adottságként kezelve. Hosszú távon nem tartható fenn a ma még alapvetően meghatározó, etnikai törésvonalak mentén elkülönülő tervezés, amely oda vezet, hogy a területfejlesztéssel foglalkozó román vagy magyar szervezetek egymással (sok elemében) ütköző stratégiákban gondolkodnak. A programozást s a területfejlesztést közösen létrehozott és mindenki által elfogadott intézményes keretek közé kell helyezni.
- Mind a fejlesztési stratégia elkészítése, mind pedig annak végrehajtása során ki kell építeni a megfelelő kommunikációs csatornákat, és meg kell teremteni az együttműködés kereteit elsősorban a romániai régiófejlesztésért felelős intézményekkel, de ugyanakkor építeni kell a magyarországi hasonló intézményekkel fennálló jó kapcsolatokra is, fel kell használni a magyar regionális programozás tapasztalatait.
- Figyelembe kell venni, hogy a stratégiai tervezés és a programozás alapját képező statisztikai adatrendszer ma nagyon sok esetben pontatlanok, nem megbízhatóak, illetve egyes esetekben teljességgel hiányoznak. Éppen ezért törekedni kell az adatok minél jobb leellenőrzésére, s ahol ez lehetséges, önálló felmérések, feldolgozások készítésére. A programozási/stratégiakészítési folyamatot a 2002-es népszámlálás adatainak hozzáférhetővé válása után kell elindítani.
- Az 1992-es és a 2002-es népszámlálás adatainak összehasonlítása alapján kell elsősorban meghatározni a Székelyföld lakosságának dinamikáját, s ezekből az adatokból kéne következtetéseket levonni azon trendekre vonatkozóan, amelyek ismerete meghatározó a stratégiai tervezésben.
- A stratégiakészítés, a programozás elsőrendű törekvése – a létező területi és szektorális fejlesztési stratégiák figyelembevételével – a több irányú összhang megteremtése kell legyen.
- Több minisztérium vagy állami hivatal által készített szektorális tanulmány is érinti a három székely megyét, ezek kiindulópontot képezhetnek a stratégia elkészítésében.

Az Országos Régiófejlesztési Koncepcióhoz igazodva, s figyelembe véve, miszerint Romániának még nincs kiforrott régiófejlesztési politikája, illetve, hogy még előttünk áll a Székelyföld régió formális definiálása és a regionális politika fő irányultságainak a meghatározása, – a hosszú távú területfejlesztési stratégiát olyan hazai fejlődési irányban bizva vázoltuk fel:

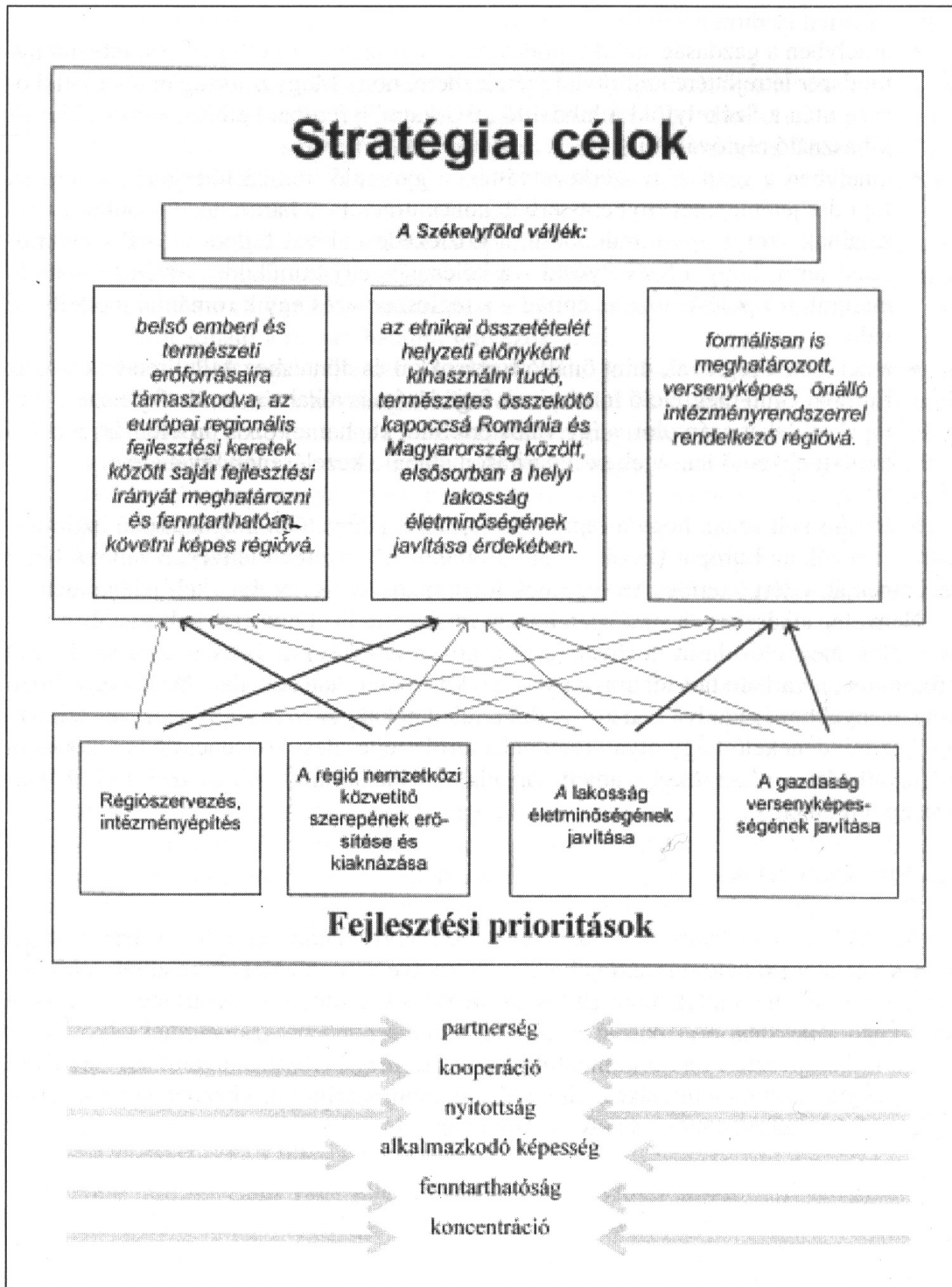
- amelyben a gazdaság stabil fejlődésére, a regionális területfejlesztési intézményrendszer létrejöttére számítva feltételezhető, hogy Magyarország uniós csatlakozása után a Székelyföld a kibővülő „EU-kapu” szerepet betöltő, annak előnyeit kihasználó régióvá válik;
- amelyben a gazdasági szerkezetváltás, a gyorsuló innovációterjedés, a területi fejlődés jelenleginél enyhébb térbeli koncentrációja, a három megye önkormányzatainak szoros együttműködése, a közlekedéshálózat fejlődése reális célkitűzéssé teszi, hogy a Székelyföld – a kölcsönös együttműködés révén formálódó integrált településhálózatra építve – a régiószervezés egyik romániai modelljévé váljon;
- amelyben a régióval, mint önálló forrásokkal és döntéshozatallal rendelkező, az Európai Unió megfelelő forrásainak fogadására is alkalmas területfejlesztési szereplővel lehet számolni, s így valós értelmet kaphat a közös problémák, a belső területi egyenlőtlenségek szolidaritáson alapuló kezelésének kívánalma.

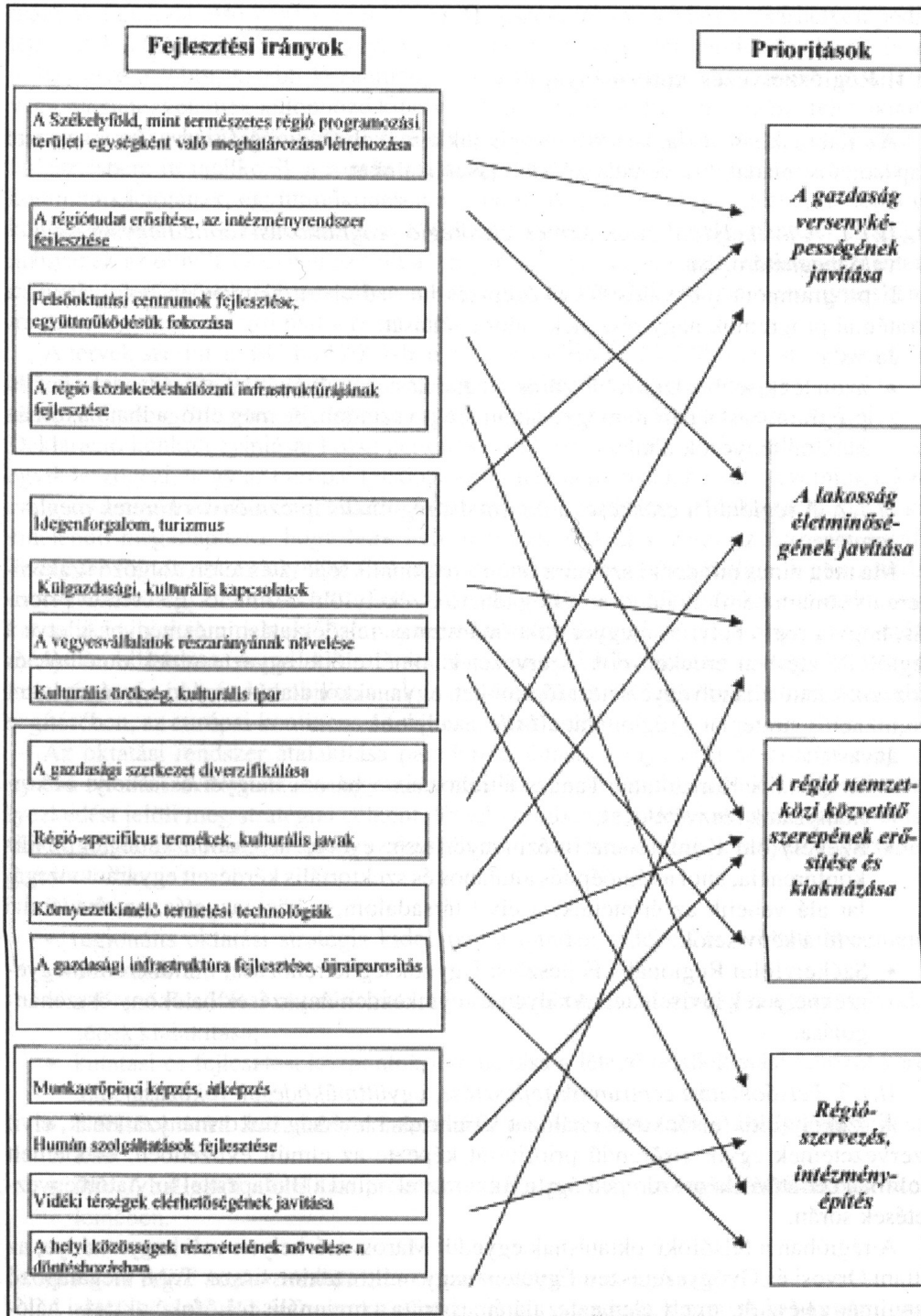
Számolni kell azzal, hogy a regionális fejlődést alapvetően meghatározó legfontosabb tényezők az Európai Unióhoz való csatlakozást követően lényeges változásokon mehetnek át. Ezért a területi tervezésnek folyamatos tevékenységet kell jelentenie.

Nem elég elkészíteni a stratégiát, hanem rendszeresen ellenőrizni kell az abban foglalt célok megvalósulását, a rövid (2 év), közép (3–6 év) és hosszú távú (7–15 év) programok, a várható társadalmi, gazdasági, környezeti hatások alakulását, – a változó körülményekhez igazodva kell korrigálni a feladatokat.¹ A Székelyföld sikeres fejlesztéséhez mindenekelőtt egy olyan regionális területfejlesztési koncepció megalkotására és felvállalására van szükség, amely társadalmi vitában érlelődik és széles körű konszenzus eredménye.

I.2. Stratégiai célok

Az alábbiakban – táblázat formájában – a Székelyföld lehetséges fejlesztési stratégiájának vázlatát próbálom megfogalmazni, kiemelve azon elemeket, amelyek elősegíthetik a ma még nem intézményesült régióidentitás kialakulását.² A stratégiai célokból következő fejlesztési prioritások és az ezek mellé rendelt programelemek alkotják az átfogó régiófejlesztési tervdokumentum vázát. Az még kérdéses, miként fog egy ilyen stratégiai tervdokumentum elkészülni, véleményünk szerint ma a kezdeményezés első sorban az érintett megyei tanácsok kezében van.

II.

II.1. Régiószervezés, intézményépítés

Az alábbiakban vázlatosan összefoglaljuk a székelyföldi régiószervezésre, az ezzel kapcsolatos feladatokra vonatkozó főbb javaslatainkat.

II.1.1. A Székelyföld, mint természetes régió programozási területi egységként való meghatározása

E programpont megvalósulása közép- és hosszú távon alapvetően befolyásolja a stratégiai programok nagy részének valóra váltását.

Javaslat:

- azon legkisebb közös többszörös megtalálása, amely már lehetővé teszi az önálló programozást a három megye alkotta régió szintjén, de még elfogadható a román hatalmi tényezők által.

II.1.2. A régiótudat erősítése, a minimális regionális intézményes keretek megteremtése

Ma még nincs mindenki számára (még a regionális fejlesztés terén dolgozó szakemberek számára sem) általánosan elfogadható Székelyföld-definíció. Elsőrendű prioritás, hogy a régió helyi és megyei önkormányzatai, felsőoktatási intézményei, illetve a régiófejlesztésben érdekelt civil szervezetek minél előbb egyeztessenek e célból, és hozzanak létre állandó egyeztetési fórumokat, ugyanakkor alakítsanak ki egységes kommunikációs stratégiát a régiótudat erősítése céljából.

Javaslat:

- Regionális Konzultatív Tanács létrehozása a három megyei és a helyi önkormányzatok részvételével;
- Székelyföld Konferencia intézményesítése: évente megrendezendő regionális konferencia, ahol a régióépítés általános és szektorális kérdéseit egyaránt vizsgálat alá vehetik az érintettek: a civil társadalom, a közigazgatás, az akadémiai szféra képviselői;
- Székelyföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség létrehozása, mindhárom megyeszékhelyen képvisellel. Az ilyen irányú kezdeményezések hatékony összehangolása

II.1.3. Felsőoktatási centrumok fejlesztése, együttműködésük fokozása

A székelyföldi felsőoktatási hálózat létrehozása a térség önkormányzatainak, civil szervezeteinek egyik elsőrendű prioritását képezte az elmúlt évtizedben, és kiemelt politikai célkitűzésként szerepelt úgy a Bukaresttel, mind a Budapesttel folytatott egyeztetések során.

A régióban a felsőfokú oktatásnak egyedül Marosvásárhelyen volt hagyománya, az ottani Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem nagy múltra tekint vissza. Több megalapozó tanulmány készült, amely elemezte, alátámasztotta a regionális felsőfokú oktatási hálózat kialakításának szükségességét. Mára e célkitűzés jórészt teljesült. Sepsiszentgyörgyön és Gyergyószentmiklóson a Babeş-Bolyai Tudományegyetem kihelyezett tanszékei működnek, Székelyudvarhelyen 2002-ben államvizsgázott a Modern Üzleti Tudo-

mányok Főiskola első végzős évfolyama, Csíkszeredában és Marosvásárhelyen pedig létrejöttek a SAPIENTIA – Erdélyi Magyar Tudományegyetem regionális karai. Nem is beszélve a többi, kisebb kezdeményezésről, magyarországi vagy romániai állami vagy magánegyetemek különböző kihelyezett tagozatairól. Ez a regionális felsőoktatási hálózat ritka helyzetű előnnyel rendelkezik, és meghatározó fontossággal bírhat a fejlesztésben: itt találkozunk a román és a magyar felsőoktatási rendszer; e két rendszer kommunikációjának, együttműködésének eredményeit a régiófejlesztésben is lehet és kell kamatoztatni. A régióidentitás és (többek között) a regionális oktatási stratégia hiányának az elmúlt 12 évben az volt a velejárója, hogy az említett felsőoktatási intézmények telepítésének folyamatában a székelyföldi városok inkább versenytársként, mintsem egymást erősítő partnerként léptek fel.

A tervek szerint az EU-hoz 2007-ben csatlakozó Románia 2004-ben szeretné lezárni a csatlakozási tárgyalásokat, és lépéseket kíván kezdeményezni az egyetemi oktatási rendszerének a *Bolognai Nyilatkozat* szellemében történő átalakítására. A Bolognai Deklaráció konkrét ajánlásai közül kettőnek van közvetlen gyakorlati jelentősége. Az egyik leszögezi, hogy az európai felsőoktatási intézményeknek be kell vezetniük a kétciklusú (*undergraduális* és *graduális fokozatot adó*) rendszert. A deklaráció másik kiemelő megállapítása, hogy létre kell hozni és be kell vezetni az *Európai Kredit Transzfer Rendszert*, amely lehetővé teszi, illetve megkönnyíti a hallgatók nemzetközi mobilitását az egyetemek között. Európán belül tehát megpróbálják kiküszöbölni azokat az akadályokat, amelyek általában nehezítik a kreditrendszer alkalmazását az intézményi mobilitásban. A nyilatkozat szerint az európai felsőoktatási térség létrehozása kulcstényező a polgárok mobilitásának és munkaerőként való alkalmazhatóságának elősegítésében, az európai kontinens általános fejlesztésében.

Az oktatási rendszer átalakítása paradigmaváltásra kényszeríti az erdélyi magyar nyelvű oktatást. A Nyilatkozat ugyanis a mobilitást és a mielőbbi munkaerő-piaci elhelyezkedést jelöli meg stratégiai célként. Ezzel szemben az erdélyi magyar nyelvű oktatási stratégia az intézményépítés szakaszában *elsősorban a diákok helyhez kötöttségében* gondolkodik.

javaslat:

- regionális oktatási stratégia kidolgozása minden érdekelt és érintett intézmény bevonásával;
- a létező felsőfokú oktatási intézmények strukturált intézményes együttműködésének kialakítása;
- kutatási és fejlesztési központok létrehozása a létező felsőoktatási hálózat kereteiben;
- a felsőoktatási intézmények regionális munkaerőpiac-orientáltságának fejlesztése;
- átfogó hallgatói mobilitási programok kidolgozása a Bolognai Nyilatkozat szellemében.

11.1.4. A régió közlekedéshálózati infrastruktúrájának fejlesztése

A régió közlekedési infrastruktúrája romániai sztereotípiák szerint is nagyon rossz állapotban van, és ma gyakorlatilag a fejlődés egyik legfőbb akadálya. A közlekedési infrastruktúra mielőbbi felújítása stratégiai feladat, enélkül a fejlődés üteme nem növelhető.

A három megye között alkalmi együttműködés létezett és létezik a közlekedési infrastruktúra fejlesztése-karbantartása terén, de egy jól megalapozott és mindenki által elfogadott regionális közlekedéshálózati fejlesztési stratégia mind a mai napig nem készült el. Ez azért is elgondolkodtató, mert ugyanakkor a helyi és a megyei hatóságok a régió közlekedési infrastruktúrájának rossz állapotát a fejlődés útjában álló legfontosabb akadályok egyikeként nevezik meg. A regionális érdekeknek az országos közlekedésfejlesztési stratégiákba való beépítésére lényegesen nagyobb esélyek kínálkoznának abban az esetben, ha a három megye együttesen egy közös stratégia mentén lépne fel. Példának okáért a Marosvásárhely – Székelyudvarhely – Csíkszereda Sepsiszentgyörgy gyorsforgalmi út kiépítése a három megye összefogása és közös fellépése nélkül nehezen képzelhető el.

Javaslat:

- állandó egyeztetési fórum létrehozása a három megye közlekedéspolitikában érdekelt intézményei között;
- közös közlekedési infrastruktúra-fejlesztési stratégia kidolgozása, lebontva az operatív programok szintjéig.

A felsorolt javaslatok többsége mindegyik alpontra (kisebb-nagyobb) hatással van, a fejlesztési stratégia célkitűzéseit, prioritásait, intézkedéseit szinergikus egységben kell szemlélni.

II.2. A régió nemzetközi közvetítő szerepének erősítése és kiaknázása

A Székelyföld ma a romániai 7-es számú, ún. Közép régióhoz (Hargita, Maros, Kovászna, Szeben, Brassó, Fehér megye) tartozik, amely az ország központi részén helyezkedik el, és az egyetlen olyan nagyrégió, amely nem rendelkezik határ menti területtel. Következésképpen a Közép régió – és ezen belül a Székelyföld – kismértékben, vagy egyáltalán nem vesz részt a határ menti együttműködést támogató európai programokban (*Cross Bordér Cooperation, Interreg*, stb.). Kivételként érdemes megemlíteni Hargita megyét, amelynek sikerült – a Megyei Tanács következetes munkájának eredményeképpen – bekerülnie a Kárpátok Eurórájába; ez többek között bizonyos forrásokhoz való hozzáférést is jelent.

A Székelyföld nemzetközi közvetítő szerepének növelésére és kiaknázására az alábbi intézkedéseket javasoljuk.

II.2.1. Idegenforgalom, turizmus

A Székelyföld régió közép- és hosszú távú fejlődésének meghatározó erőssége a turisztikai szektorban rejlő potenciál. Ezen a területen az elmúlt években jelentős fejlődés ment végbe. A vendéglátó egységek, a turisztikai programok száma és minősége folyamatosan növekedett, párhuzamosan az idelátogató turisták számának növekedésével. Ugyanitt kell megjegyezni, hogy e pozitív folyamatoknak nem alakult ki egy valamelyest is egységesített irányítása, koordinációja. Azokon a területeken tapasztalhatók lényeges lemaradások, amelyek elsősorban közintézményi feladatot képeznek, következésképpen a javasolt intézkedések is erre vonatkoznak.

Javaslat:

- a turisztikai vonzerőt képező természetes és tárgyi objektumok föltérképezése, karbantartása, fejlesztése, elérhetőségük biztosítása;
- egységes régiómarketing kialakítása (amelyre már Romániában is van példa, több megye összefogásának eredményeképpen: pl. Dobrudzsa, Alsó-Duna régió, stb.).

II.2.2. Külgazdasági, kulturális kapcsolatok

A külgazdasági és a kulturális kapcsolatokat a régió nemzetközi közvetítő szerepének erősítése és kiaknázása szempontjából tárgyaljuk együtt: a régió sajátosságaiban rejlő adottságok lehetővé teszik, hogy mindkét területen jelentős eredményeket lehessen elérni.

Javaslat:

- közös székelyföldi kulturális intézet létrehozása a programok összehangolása, hatékonyabb finanszírozása és a külkapcsolatok fejlesztése céljából;
- regionális érdekeltségű, nonprofit alapon működő befektetési társaság létrehozása, amely a régióban lévő befektetési lehetőségeket és tőkeigényt feltérképezi, megfelelő formában a nemzetközi pénzpiacokra kiközvetíti;
- külképviseleti irodák létrehozása a nagyobb nemzetközi központokban.

II.2.3. A vegyes vállalatok részarányának növelése

Romániában jelenleg közel 3000 magyarországi érdekeltségű vállalkozás működik, összesen mintegy 140 millió USD alaptőkével. A Romániába érkező magyar tőke nem az elsősorban magyarul beszélő területeket kereste, hanem azokat a jó üzleti lehetőségeket, amelyek már rövid távon nyereséget tudtak termelni számára. Ezt elsősorban Bukaresten keresztül tudta elérni, és másodrangú kérdés lett az üzletben a nemzeti hovatartozás: a legnagyobb értékű magyar tőke Bukarestbe, Kolozsvárra irányul, és csak ezt követően érkezik a Székelyföldre, ezen belül pedig a legnagyobb értékben Kovászna megyébe. Következésképpen a vegyes vállalatok számának növekedését elsősorban a régió gazdasági adottságai határozzák meg, az etnikai tényező csak mint nyelvtudás jelentőset lehetőséget.

Javaslat:

- kedvezménycsomag kidolgozása a vegyes vállalatok részére, amely a helyi vállalkozókat is arra serkentheti, hogy vállalkozásukhoz külföldi partnert, befektetőt keressenek;
- regionális érdekeltségű, nonprofit alapon működő befektetési társaság létrehozása, amely feltérképezi a régióban lévő befektetési lehetőségeket és a tőkeigényt, és megfelelő formában kiközvetíti a nemzetközi pénzpiacokra.

II.2.4. Kulturális örökség, kulturális ipar

A kulturális örökség a fejlesztési stratégia szempontjából idegenforgalmi célt képez. A hatékony „örökséggazdálkodás” a műemlékvédők, a helyi és regionális kulturális politikai tényezők és az idegenforgalmi szakemberek együttműködését feltételezi.

Javaslat:

- a három megye kulturális központjainak (a megyei tanácsok által fenntartott intézmények) szövetkezése a következőkre:

- a székelyföldi kulturális örökség digitális kataszterének elkészítése;
- program kidolgozása a kulturális örökség turisztikai hasznosítására.

Egy olyan javaslatot szeretnénk ennél a fejlesztési prioritásnál kiemelni, amely a fenti négy terület mindegyike esetében minőségi változást hozhatna: *külképviseleti irodák létrehozása nagyobb nemzetközi központokban*. Figyelembe véve a megyei s a nagyobb települési önkormányzatoknak a külkapcsolatok fenntartására (küldöttségek fogadása, külföldi kiszállások, stb.) fordított költségvetési kereteit és az uniós finanszírozási programok által kínált lehetőségeket, ez egy középtávon megvalósítható feladat.

II.3. A gazdaság versenyképességének javítása

II.3.1. A gazdasági szerkezet diverzifikálása

A *primer ágazat*, akárcsak az elmúlt rendszerben, most is jelentős helyet képvisel a térség gazdasági életében. Az ágazat vállalkozóinak törekedniük kell arra, hogy minél magasabb feldolgozottságú termékeket állítsanak elő. Ennek érdekében olyan technológiák telepítésére van szükség, amelyek segítségével versenyképes székelyföldi árut lehet szállítani akár az Európai Unió piacára is.

A *szekunder ágazat* teljesítménye emelkedő tendenciát mutat, ennek továbbfejlesztésére további tökebevonásokra van szükség. Fontos szerepe lehetne a székelyföldi ipari park programok beindulásának, valamint egy olyan, az egész vidéket átfogó gazdaságfejlesztési hálózat kialakításának, amely nyomon követi a vidék településeinek gazdasági fejlesztését, és javaslatokat tesz helyi gazdaságfejlesztési programok beindítására.

A *tercier ágazatok* területén figyelhető meg a legdinamikusabb fejlődés. E téren a diverzifikációt ma már a piac generálja.

Ezen alpontnál jelenleg egyetlen sürgős javaslatot fogalmazhatunk meg:

- egy regionális integrált gazdaságfejlesztési stratégia mielőbbi kidolgozása a konkrét intézkedések és a végrehajtásukért felelős intézmények megnevezésével.

II.3.2. A gazdasági infrastruktúra fejlesztése, újraiparosítás

Az elhibázott földreform, a gazdasági szerkezetváltás nehézségei, illetve a globális gazdasági változások egyértelműen arra utalnak, hogy a román gazdaság növekedésének kulcsa elsősorban az ipari termelés fokozása, úgy is fogalmazhatnánk: az újraiparosítás. Az országnak (és következésképpen a Székelyföld régiónak) gyors GDP-növekedésre van szüksége, ennek lehetősége pedig elsősorban az ipar fellendítésében rejlik.

A régió életében a mezőgazdaság hagyományosan fontos szerepet töltött be, az e szektorban foglalkoztatottak száma az országos átlag fölött van. Regionális szinten olyan gazdaságirányítási/fejlesztési programokban kell gondolkodni, amelyek azt célozzák, hogy a régió mezőgazdasága fokozatosan átváltson egy, az ipart és az ipari központokat kiszolgáló szerepre.

Javaslat:

- „Székelyföldi ipari park projekt”. A fontosabb székelyföldi városokban már foglalkoztak az ipari parkok kialakításának gondolatával. Előtanulmányok és felmérések készültek ipari parkok létesítésére. A cél a tőke fogadására koncentrált gazdasági területek kialakítása, a települések gazdasági életének jó megszervezése.

se, a környezetvédelem, s nem utolsó sorban a köz- és egyéni bevételek növelése. Megállapítható, hogy a székelyföldi „nagyvárosok” elképzelési és tervezési szempontból az országos szinten felül állnak. A magyarországi szakmai tapasztalatok elérhetősége és megismerése e folyamatokat a Székelyföldön az országos átlagnál gyorsabban elindította. A városok azonban területhiánnyal és infrastruktúrális gondokkal küzdenek. A helyi településvezetések felkészültek a parkok kialakítására, azonban a megfelelő kedvezmények hiányában kialakult a befektetői kedv.

II.3.3. Régió-specifikus termékek, kulturális javak

A „régió imázs” kialakításának szerves része a régió specifikus termékeinek célirányos marketingje. Ezen a téren közfeladatként elsősorban ezt lehet megnevezni, kiemelve a minőségbiztosítás felügyeletének a fontosságát. A Székelyföld átlagon felüli lehetőségekkel rendelkezik ezen a területen, figyelembe véve a hagyományos kézművesiparban rejlő lehetőségeket.

Javaslat:

- a régió-specifikus termékek marketingjének támogatása;
- minőségbiztosítási rendszer meghonosítása a „bóvliárúk” piaci megjelenésének visszaszorítására.

II.3.4. Regionális innováció-fejlesztés

Székelyföldön a fejlesztési és innovációs tevékenységek kezdetlegesek, nem képezik egy előre meg gondolt regionális stratégiai cél részelemét. A kezdetlegesség azt is jelenti, hogy az innovációs tevékenységet folytató intézmények fiatalok, így a szakmai tapasztalatokat elsősorban a lelkesedés és a részsikerek pótolják.

Javaslat:

- egy olyan szakmai testület létrehozása, amely az egyes területeken harmonizálni tudná ezeket a törekvéseket: Székelyföldi Innovációs Szövetség alakítása, amely stratégiai partneri kapcsolatot alakíthatna ki a Magyarországi Innovációs Szövetséggel;
- a székelyföldi megyék jelentősebb fejlesztő intézményei együttműködésének fokozása;
- a sikeres példák más településen való alkalmazása, a *know-how* „regionális szórása”, mint például a roma kisebbség körében megvalósított sikeres programok, környezetvédelmi programok, települések fejlesztési stratégiájának kialakítása, partnerségi programok kiterjesztése, ipari parkok, inkubátorok, szakmai szövetségek együttműködése.

II.4. A lakosság életminőségének javítása

II.4.1. Munkaerőpiaci képzés, átképzés

Ma hiányzik a koordináció az oktatási intézmények és a munkaerőpiac igényei között. A lehetőségekhez és az igényekhez képest kis számú munkaerőképzési, átképzési program működik a régióban.

Javaslat:

- a munkaerőpiac irányítására és a három megye e téren való együttműködési kereteinek megteremtésére javasoljuk egy Állandó Koordinációs Bizottság létrehozá-

sát a megyei munkaügyi hivatalok s az e területen aktív civil szervezetek és oktatási intézmények képviselőinek részvételével;

- szükséges egy, a régió munkaerőpiacának irányítását megalapozó stratégia kidolgozása (a stratégia kidolgozásának intézményes koordinálását elláthatná az előző pontban említett bizottság);
- már rövid távon elő kell segíteni a szakképző intézmények s a gazdaság szereplői közötti szoros együttműködést (a kapcsolatok intézményesülését), ezzel megfelelő alapot teremtve a szakképzés folyamatos szerkezeti és tartalmi modernizációjához;
- lényegesen növelni kell az érettségi utáni (posztliceális) szakképzés arányát.

A gazdaság munkaerő iránti igényének folyamatos kielégítése és az eredményes foglalkoztatáspolitikai érdekében:

- már rövid távon fejleszteni kell a munkaerőpiac változásához rugalmasan alkalmazkodó felnőttoktatási, továbbképzési és átképzési rendszert;
- a munkavállalói képzési és továbbképzési programok mellett növelni kell a munkáltatók számára nyújtott szolgáltatások (alkalmazottak továbbképzése például új technológia bevezetése esetén, vezetői tréningek, stb.) arányát.

II.4.2. A humán szolgáltatások fejlesztése

A régió népességének egészségügyi mutatói országos és nemzetközi összehasonlításban is igen kedvezőtlenek. Nem elhanyagolható az összefüggés az egészségtelen életmód, a szenvedélybetegségek és a kedvezőtlen egészségügyi mutatók között.

A régióban az egészségügyi ellátás minden szintje megtalálható, az alapellátástól az egyetemig. A fejlesztési igények minden intézményben megjelennek, ezek összehangolása elengedhetetlen.

Javaslat:

- regionális egészségmegőrző és egészségfejlesztő programok beindítása;
- az egészségügyi intézményrendszer hálózatszerű fejlesztésének összehangolása, az ellátás minőségének javítása;
- szorosabbá kell tenni az egészségügyi intézmények közti együttműködést a meglévő kapacitások jobb kihasználása érdekében.

II.4.3. Vidéki térségek elérhetőségének javítása

A város és vidék közti fejlődésbeli különbségek csökkentése, a vidéki térségek felemelkedése mindhárom megye számára prioritást képez. A régióra egységesen jellemző, hogy az állami nagyvállalatok megszűnésével jelentősen csökkent a vidékről városba való ingázás, és az ezt kiszolgáló infrastruktúra is leépült. (A városi munkát vállaló vidékiek nagyrészt beköltöznek a városba.) E folyamat következményeként jelentősen csökkent a vidék–város kapcsolat intenzitása, ami elsősorban a vidéki térségek számára jelent hátrányt. A lemaradást fokozza a rossz közlekedési infrastruktúra és a nehézkes információáramlás.

Javaslat:

- a közlekedési infrastruktúra feljavításának/kiépítésének elsőrendű prioritásként való kezelése;

- a „falugazda” intézményének létrehozása és bevezetése az erre rászoruló községekbe, kistérségekbe a megyei tanácsok saját forrásaiból s uniós források bevonásával;
- a teleház-mozgalom mielőbbi kiterjesztése a Székelyföldre: egy 40–50 teleházból álló, regionális teleház-hálózat és az ezt kiszolgáló intézményrendszer létrehozása.

II.4.4. A helyi közösségek részvételének növelése a döntéshozásban

A székelyföldi emberek nagy többsége négyévente egyszer szól bele a szavazatával települése, régiója sorsának alakításába. A központosított államberendezkedés által meghonosított mentalitás eredményeképpen nem alakultak ki azok a közvetlen csatornák, amelyek lehetővé tennék a lakosság bevonását a döntéshozatalba. Ezen a területen jól irányzott adminisztratív intézkedésekkel jelentős eredményeket lehetne elérni, amelyek a régió lakosságának közérzetét javíthatnák a regionális identitástudat erősítésével párhuzamosan.

Javaslat:

- állandó konzultatív testületek létrehozása szektorális bontásban a helyi közpolitikák alakítására;
- települési és megyei lakossági információs irodák létrehozása (több településen már létezik hasonló iroda, pl. Sepsiszentgyörgy, Székelykeresztúr, Székelyudvarhely);
- fontos kérdésekben népszavazás kezdeményezése.

III.

III.1. A Székelyföld helye és szerepe az európai regionális fejlesztési rendszerben

Fontos megvizsgálni, hogy a Maros, Hargita és Kovászna megyék alkotta Székelyföld régió mennyiben felel meg az európai régiókat jellemző belső (kohéziós) és külső kapcsolati (a környezethez való illeszkedés) jellemzőknek, illetve mennyire illeszkedik az európai régiókat szabályozó NUTS 2-es „szabványokhoz”. E kérdések tisztázása elengedhetetlen a hosszú távú stratégiai célok meghatározásánál és az esélyek felmérésénél.

A NUTS (*Nomenclator of Statistical Territorial Units*) az Európai Unió statisztikai intézete, az Eurostat által a nemzeti kormányokkal egyetértésben definiált regionális statisztikai rendszert jelenti, amelyen az Európai Unió tervezésének, politikáinak, intézkedéseinek széles skálája nyugszik. 2001-ben kezdődött el ennek a statisztikai rendszernek a jogi kodifikációja. Ez a közeljövőben az európai regionális politika sarokköve lehet abból a szempontból, hogy erre alapozva, ezt a keretet fejlesztve lehetőség nyílik a régiók, a nemzeti kormányok és az uniós intézmények viszonyának újradefiniálására olyformán, hogy a régiók autonómiája, önálló közigazgatási, gazdasági hatásköre növekedjen.

A NUTS-rendszer a területi egységeket öt szintre bontja. Nézzük, hogyan néz ki ez Románia esetében. NUTS 1 – az ország teljes területe; NUTS 2 – a nyolc makrorégió, átlag 2,8 millió lakossal; NUTS 3 – a megyék; NUTS 4 – kistérségi kategória, Romá-

nia esetében nem definiált; NUTS 5 – a városok és a községek (265 város, 2686 község, amelyet 13 092 falu alkot).

A kérdés, amelyre az alábbi összehasonlító elemzésnek kell választ adnia az, hogy a Székelyföld milyen mértékben tesz eleget azon kritériumoknak, amelyeknek a vonatkozó európai szabályozás értelmében egy NUTS 2-es régiónak meg kell felelnie.

Főbb NUTS 2-es kritériumok az Európai Bizottság által beterjesztett, a NUTS-rendszer jogállását szabályozni hivatott javaslat szerint	A Székelyföld régió megfelelése ezen kritériumoknak
Létező adminisztratív egység. (Art. 3/1.)	A Székelyföld régiót képező három megye ma nem alkot együttesen adminisztratív egységet. Aláhúzendó, hogy a három megye a Magyar Autonóm Tartomány (1952–1960) helyén jött létre, tehát előzetesen önálló adminisztratív egységet képezett.
A lakosság száma legalább 800 000, legfeljebb 300 000 fő. (Art. 3/2.)	A Székelyföld régió lakossága a 2002-es romániai népszámlálás adatai szerint 1 millió 128 157 fő. Ez a következőképpen oszlik meg a három megye között: 222 274 fő Kovászna, 326 020 Hargita, 579 862 Maros. ³
Kisebb adminisztratív egységekből is formálható NUTS, amennyiben nem létezik a demográfiai kritériumnak megfelelő területi egység. Ebben az esetben a NUTS létrehozásánál figyelembe kell venni a következő szempontokat: – földrajzi egység; – társadalmi, gazdasági kohézió; – történelmi és kulturális jellemzők. (Art. 3/2.)	Székelyföld természetes régió úgy földrajzi értelemben, mind a társadalmi, gazdasági kohézió vagy a történelmi, kulturális jellemzők szempontjából.

Ma az Európai Unióban 206 NUTS 2-es szintű régió létezik.

III.2. A Székelyföld régió esélyei a romániai régiófejlesztési rendszerben

III.2.1. A régiófejlesztés jogi keretei Romániában

1997-ben a román kormány elfogadta *Románia Régiófejlesztési Zöld Kartáját*, 1998–1999-ben pedig megalkották a fejlesztési stratégiák végrehajtásához szükséges intézményes és jogi keretet. A 2000-es választásokat követően hivatalba lépett kormány több helyen módosította a régiófejlesztés jogi kereteit, s az intézményrendszer felépítésében is több módosítást eszközölt.

Az uniós csatlakozási tárgyalások 21-es (a regionális politikára és a strukturális alapok koordinációjára vonatkozó) fejezetéhez kidolgozott román álláspont⁴ szerint az uniós joganyag gyakorlatba ültetéséhez szükséges intézményes keretek kialakításának folyamatát a kormány a csatlakozás évében kívánja lezárni, s ezt munkahipotézisként 2007-ben jelöli meg.

Az 1998. évi 151. sz. törvény 4. cikkelye szabályozza a fejlesztési régiók létrehozásának módozatát. Ennek értelmében a megyei tanácsok, valamint Bukarest municípium (megyei jogú város) Tanácsa – az illetékes helyi tanácsok beleegyezésével – határoz-

(megyei jogú város) Tanácsa – az illetékes helyi tanácsok beleegyezésével – határozhatnak arról, hogy a kérdéses megyék, illetve Bukarest megyei jogú város területét fejlesztési régióvá nyilvánítsák. Amennyiben valamelyik megye tanácsa egy adott régióhoz való csatlakozás mellett dönt, a megye részt vehet majd a Regionális Fejlesztési Alapból finanszírozott programokban.

A fejlesztési régiók nem önálló területi struktúrák, így a regionalizmus elve Romániában csupán a megyék közötti együttműködésben nyilvánul meg. A fejlesztési régiók *nem közigazgatási egységek, nem is jogi személyek, még csak nem is államigazgatási dekoncentrációs körzetek*, hanem csupán a regionális fejlesztési politikák gyakorlatba ültetésének keretei. Következésképpen nem módosítják a román állam közigazgatási berendezkedését, melyről a még hatályos 1968. évi 2. sz. törvény rendelkezik. (Ahhoz, hogy a régiók közigazgatási egységekké alakulhassanak, az Alkotmány ilyen irányú módosítására lenne szükség.)

Az államigazgatási hierarchia szempontjából a megyék szintjénél magasabb szinten – az ezek társulásával – kialakuló funkcionális egységek (vagyis a fejlesztési régiók) léte kizárja a helyi közösségek (községek és városok) társulását, s azt is, hogy valamely régióhoz egy bizonyos megyének csupán egy adott része csatlakozzék.

Az említett 1998-as törvény nem tér ki a régiók megszüntetésének módjára (ha történetesen a társult megyék erről döntenének), s arra sem, hogy valamely megye miként léphet ki egy adott régióból. Az első esetben a *contrarius actus* elv értelmében az érdekelt tanácsoknak kellene erről megállapodás formájában rendelkezniük. A második esetben csupán a kilépni szándékozó tanács határozata szükséges, melyet a régió többi tanácsának is tudomására kell hoznia.

III.2.2. A régiófejlesztés intézményes keretei Romániában

Románia területén nyolc (NUTS 2-es szintű) régió létezik. Ezek szabadon létrejött, nem közigazgatási-területi egységek. E nyolc térség képezi a térségfejlesztési politika végrehajtási és értékelési keretét.

Régió	Hozzá tartozó megyék	%-os arány Románia összlakosságából
1. Északkelet	Bákó, Botoşani, Iaşi, Neamţ, Suceava, Vaslui	16,8
2. Délkelet	Brăila, Buzău, Constanţa, Galaţi, Tulcea, Vrancea	13,0
3. Dél	Argeş, Călăraşi, Dâmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa, Prahova, Teleorman	15,5
4. Délnyugat	Dolj, Gorj, Mehedinţi, Olt, Vâlcea	10,7
5. Nyugat	Arad, Krassó-Szörény, Hunyad, Temes	9,2
6. Északnyugat	Bihar, Kolozs, Szilágy, Szatmár, Beszterce-Naszód, Máramaros	12,8
7. Központ	Fehér, Brassó, Kovászna, Hargita, Maros, Szeben	11,8
8. Bukarest	Ilfov, Bukarest	10,2

Forrás: A Központ régió fejlesztési terve (<http://www.adrcentru.ro>).

Megjegyzés: A romániai makrorégiók határai követik a történelmi nagyprovinciák (Erdély, Moldva, Havasalföld) természetes határait.

A csatlakozás pillanatában mind a nyolc romániai NUTS 2-es régió a strukturális alapok 1-es célterületének (*objective 1.*) hatálya alá kerül. Az 1. célterületek csoportját az uniós átlagtól elmaradott NUTS I2-es térségek alkotják, amelyekben az egy főre jutó GDP a közösségi átlag 75%-a alatt van. Ma ezen a célterületen él a Közösség népességének 22,2%-a. A csatlakozást követően Románia részt kíván venni a Közösség szociális és gazdasági kohéziós politikájában, s maximálisan ki szándékszik használni a Strukturális és Kohéziós Alapok által nyújtott lehetőségeket, ugyanolyan feltételek mellett, mint a mai tagállamok.

III.3. Székelyföld közép- és hosszú távú lehetőségei az európai regionális fejlesztési rendszerben

Románia uniós csatlakozási tárgyalási folyamatának felgyorsulása, az *aquis communautaire* 21-es fejezetének megnyitása – minden előzménynél hangsúlyosabban – a napi politikai diskurzus és a szakmai viták napirendjére emelte a regionális politika problematikáját, ezen belül is különleges figyelmet szentelve a NUTS 2-es régió adminisztratív hatáskörrel való felruházásának kérdéskörére.

Székelyföldi politikusok, a helyi és megyei közigazgatás képviselői is megszólaltak e kérdésben, szakmai tanácskozásokra, konzultációkra is sor került. A megnyilatkozásokban rejlő árnyalatnyi, de sokszor lényeges különbségek arra engednek következtetni, hogy az egységes politikai álláspont kialakításához szükséges megalapozó szakmai háttérmunka még várat magára. Felvetődik a kérdés: ellentét van az országos regionalizációs törekvések és a székelyföldi regionális érdekek között? Véleményem szerint nincs erről szó, egyszerűen a jól megalapozott és egyeztetett stratégia s az ezt képviselni tudó, megfelelő felkészültségű szakemberek hiánya érezteti hatását.

Az alábbiakban tételesen megvizsgáljuk a Székelyföld régió esélyeit és lehetőségeit a hazai regionális politika dinamikájának tükrében.

Előzetesen fontos tisztázni, hogy a közfelfogással ellentétben a székely megyék – társadalmi-gazdasági mutatóik alapján – nem tartoznak a romániai megyék élvonalába,

valójában egy alsó-közép szinten helyezkednek el országos összehasonlításban. Ugyanakkor a Központ régió mutatói országos összehasonlításban a Bukarest–Ilfov régiót követően a legjobbak. (Bukarest–Ilfov, sajátos helyzetére való tekintettel azonban nem képez valós összehasonlítási alapot.) E látszólag ellentmondásos helyzetnek a magyarázata az, hogy a Központ régióban helyezkedik el az ország legfejlettebb megyéiből kettő: Szeben és Brassó. Ennek a helyzetnek az alábbi következményei lehetnek.

- A Központ régió – jobb gazdasági-társadalmi mutatói okán – kisebb fejlesztési támogatásban részesül. Ez a székely megyéket hátrányosan érinti, hiszen „látszatfejlettség”-szintjük miatt kevesebb fejlesztési forráshoz jutnak.
- Szeben és Brassó megye, erőteljesebb gazdasági potenciáljának köszönhetően jelentősebb forrásokhoz jut hozzá a Központ régióknak szánt alapokból, a többi megye rovására.

A helyzetet súlyosbítja az a tény is, hogy az Európai Unió regionális politikája elsősorban NUTS 2-es szinten célozza meg a fejlettségbeli különbségek kiegyenlítését, és főként ezen a szinten végzi a fejlesztési források csoportosítását is; tehát amennyiben a *status quo* nem változik, az említett hátrányos állapot a csatlakozást követően is megmarad, vagy fokozódik. Következésképpen leszögezhető: mindhárom székely megye jól körvonalazódott *gazdasági és általános fejlesztési* érdeke, hogy valamilyen új regionális konstrukciót hozzon létre hasonló fejlettségi szintű megyékkel.

III.3.1. Az etnikai tényező a területfejlesztési stratégiában

Már az alapelveknél megfogalmaztuk, hogy a Székelyföld régió fejlesztési tervénél alapvetően a tárgyalt terre kell alapozni, a lakosság etnikai összetételét adottságként kezelve. A területfejlesztés és a programozás egy adott földrajzi terület vagy régió minden lakosára vonatkozik, egyenlő mértékben. A Székelyföld esetében sem lehetséges külön román vagy magyar fejlesztési stratégia követése: ideje mindkét félnek megértenie, hogy a területfejlesztésnek nincs nemzetisége.

Jogos a kérdés, hogy akkor mi célt szolgál a három megye alkotta Székelyföld régió formális megfogalmazása, miért szükséges és indokolt a programozás és a stratégiakészítés ezen a szinten. A válasz, amit ma erre a kérdésre a legtöbb régióbeli közéleti személyiség azonnal megfogalmazna (éspedig: „*a cél az, hogy a magyarok legyenek többségben, és kézbe vehessék saját sorsuk irányítását*”) alapvetően téves. Amennyiben valóban a fent idézett mondat lenne a helyes válasz, joggal merülhetne fel a kérdés, hogy a két, magyar többségű megye (Hargita és Kovászna) szintjén miért nem sikerült eredményeket elérni, hiszen példának okáért semmi sem tiltja (és nem tiltotta eddig sem) önálló fejlesztési stratégiák kidolgozását vagy fejlesztési intézmények létrehozását. (Az Arad és Temes megyei tanácsok például létrehoztak, és saját költségvetésükből fenntartanak megyei fejlesztési ügynökségeket.) Az említett téves megfogalmazás azt a veszélyt hordozza magában, hogy a régióban élő román kisebbség képviselői alapvetően ellenző magatartást fognak tanúsítani, ami a kezdeményezés teljes bukását jelentheti.

Véleményünk szerint a felvetett kérdésre van olyan *helyes válasz*, amely biztosíthatja az átfogó támogatást a régió magyar és román lakossága részéről egyaránt, éspedig:

- a döntési szint közelebb hozása az érintett térséghez, a szubszidiaritás erősítése;
- mindhárom megye hátrányosan érintett azáltal, hogy Szeben és Brassó megye fejlettségi mutatói jóval az országos átlag fölött vannak, és emiatt a Központ régió nem részesül több fejlesztési programból (a „látszatfejlettség” problémája);
- mindhárom megye elégedetlen azzal, hogy a régió központja Gyulafehérvárra (Fehér megye) került;
- Maros megye és Marosvásárhely központi szerepet töltene be az új régióban, ami egyrészt nagyban hozzájárulhat a lakossági és intézményi támogatás megteremtéséhez ebben a megyében, másrészt Marosvásárhely a másik két megye által is sokkal inkább elérhetőbb, mint Gyulafehérvár;
- a programozást és a területfejlesztést közösen létrehozott, mindenki által elfogadott intézményes keretek közé kell helyezni;
- a stratégia végrehajtási sikerének alapfeltétele – mint már említettük –, hogy mindenütt, ahol ez szükséges, törekedni kell azon legkisebb közös többszörös megtalálására, amely már lehetővé teszi az önálló programozást a három megye alkotta régió szintjén, de még elfogadható a román hatalmi tényezők által.

III.3.2. A stratégia végrehajtását szolgáló intézményrendszer

Melyek azok az intézmények, amelyek a stratégia végrehajtására hivatottak, és következképpen annak elkészítésében is részt kell vállaljanak? Soroljuk fel még egyszer őket: az önkormányzatok, a politikai szervezetek, a felsőoktatási intézmények, a civil szektor és a gazdasági szféra bizonyos elemei.

Az *önkormányzatok* részéről elsősorban nagyfokú egymásráhangoltság szükséges mind megyei, mind települési szinten. Ha létezik egy széleskörű politikai támogatottságnak örvendő fejlesztési stratégia, akkor az már „csak” szervezési és koordinációs kérdés. Egyetlen új intézményt kell létrehozni: egy *közös fejlesztési ügynökséget*, amely a koordinációt ellátja és a stratégia végrehajtását felügyeli. Majdnem minden más esz-köz, lehetőség a jelenlegi intézményes és törvényes keretek között adott.

A *székelyföldi felsőoktatási hálózat* létrehozása a térség önkormányzatainak, civil szervezeteinek egyik prioritása volt az elmúlt évtizedben, kiemelt politikai célkitűzés-ként szerepelt a román és a magyar kormánnyal folytatott egyeztetések során. Mára már jórészt kialakult és megizmosodott a székelyföldi felsőoktatási hálózat. A régió-identitás és a regionális oktatási stratégia hiányának velejárója volt, hogy a felsőoktatási intézmények telepítésének folyamatában a székelyföldi városok inkább versenytárs-ként, mintsem egymást erősítő partnerként viselkedtek. Ma az jelent kihívást, hogy miként válhat ez a hálózat egy összehangolt, belső kohéziót létrehozni képes fejlesztési erőforrássá. Ezek az intézmények külön-külön nem rendelkeznek elegendő erőforrással valós kutatási-fejlesztési folyamatok beindítására, de egy jól szervezett hálózati rendszerbe foglalva a regionális fejlesztés kulcsszereplőivé válhatnak.

Ami a régió *politikai szereplőit* illeti, sem magyar, sem román részről nem beszélhetünk politikai egységről. Megannyi politikai ellentét szabdalja őket, főleg a magyar közösséget, de a székelyföldi román kisebbség politikai egysége sem adott. A hazai demokrácia stabilizálódásával, az uniós csatlakozás közeledtével párhuzamosan a politikai szétszabdaltság erősödésére számíthatunk. Ma már nem beszélhetünk egységes politikai képviselőtről mint adottságról, hanem egy sokszínű, többszereplős pályán kell a fejlesztési stratégia köré politikai támogatást kovácsolni – fenntarthatóan. Ez azt je-

lenti, hogy a régióban élő román kisebbség demokratikus politikai képviselőinek, vagy legalábbis e kisebbség egyértelmű többségének fel kellene zárkóznia e stratégia mögé. Ehhez pedig be kell őket vonni a stratégia-készítési folyamatba.

A *civil szervezetekről* sokszor és sok szó esett, egy megállapítást viszont bátran tehetünk: a civil szervezetek kulcsszerepet töltek be a posztkommunista székelyföldi társadalom fejlődésében. Országos statisztikák bizonyítják, hogy a civil szervezkedés intenzitása a Székelyföldön hosszú éveken át meghaladta az országos átlagot. Ebben a szektorban sikerült elsőként fenntartható regionális partnerségeket kovácsolni a leg-szerteágazóbb szakmai területeken, a szociális szférától a környezetvédelemig. Országos jelentőségű civil szervezetek nőttek ki e talajból, mint a környezetvédelemmel foglalkozó *Polgártárs Alapítvány*, vagy az önkormányzatiságot segítő *Civitas Alapítvány*. Bátran kijelenthetjük, hogy 2003-ban a Székelyföldön még mindig a civil szektor volt a legstabilabb és legaktívabb fejlesztési tényező.

Végül szólnunk kell a *székelyföldi gazdasági szektorról*. Ha a fentebb felsorolt tényezőket mondjuk a naprendszerhez hasonlítanánk, akkor a gazdasági szektor képezné a napot, a többi szereplő pedig a körülötte orbitáló bolygókat. Legalábbis a fejlesztési stratégia szempontjából. Hiszen a régió lakosságmegtartó ereje ma elsősorban gazdasági kérdés: munkahelyek, vállalkozások, életszínvonal. Ehhez képest az amúgy már eléggé erős székelyföldi vállalkozások jelentéktelen mértékben voltak és vannak bevonva a fejlesztést érintő döntésekbe. Amennyiben a „magvetés” sikeresnek bizonyul, tehát beindul a stratégia-készítési folyamat, elengedhetetlenné válik a gazdasági szektor képviselőinek részvétele a stratégia elkészítésében, végrehajtásában és ellenőrzésében egyaránt.

III.4. Következtetések

A fenti eszmefuttatás leglényegesebb következtetéseit pontszerűen az alábbiakban fogalmazhatjuk meg.

- Ma a román régiófejlesztési rendszer keretei és a három székelyföldi megye fejlődési potenciálja *sokkal tágabb lehetőségeket* kínál annál, mint amit a politikai s a közigazgatási elit képes lenne kihasználni; sem a többségi magyar lakosságot képviselő RMDSZ, sem más helyi politikai, civil vagy közigazgatási szervezet nem rendelkezik jól megalapozott programmal/stratégiával e téren.
- Az előző pontban említett probléma okaként elsősorban a *szakemberek hiánya* nevezhető meg, hozzáátéve azt, hogy az a néhány szakember, aki az elmúlt években valamilyen formában megszerezte a területi programozáshoz szükséges tudást és tapasztalatot, nem került döntésközelbe.
- A székelyföldi területi autonómia pontosan soha nem definiált politikai passzusát fel kell váltania/meg kell töltenie tartalommal egy, *a régió integrált fejlődését célzó közös programozási rendszernek*, amit elsősorban a három megye közigazgatási intézményeinek strukturált együttműködésére kell alapozni (ezek közül is kiemelve a megyei tanácsok szerepét).

A Székelyföld programozási és közigazgatási régió létrehozása nem etnikai, hanem regionális törekvés, bármilyen esély a megvalósítására csak akkor kínálkozik, ha a három megyében élő román és magyar anyanyelvű lakosság egyaránt támogatja.⁵

Jegyzetek

- 1 Timár Judit – Velkey Gábor: *A Dél-Alföldi Régió Területfejlesztési Koncepciója*. Békéscsaba–Kecskemét–Szeged, 1999, MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet.
- 2 A táblázatok szerkesztéséhez a mintát a Dél-Alföldi Régió 1999-ben elkészült Területfejlesztési Koncepciója szolgáltatta. (Lásd az I. sz. jegyzetet.)
- 3 Román Központi Statisztikai Hivatal. A 2002-es népszámlálás előzetes eredményei (<http://www.recensamant.ro>).
- 4 *Romania's position paper on Chapter 21 – Regional Policy and Coordination of Structural Instruments*. Brussels 14 December 2001.
- 5 A 2002-es népszámlálás előzetes adatai szerint a román lakosság 36%-ot képvisel a régióban, ez az arány megyénkénti bontásban a következőképpen alakul: Hargita megye – 14,06%, Kovászna megye – 23,24%, Maros megye – 53,22%.

Felhasznált szakirodalom

- A Központ Régió Fejlesztési Terve 2002–2005*. Készítette a Központi Régiófejlesztési Ügynökség, Gyulafehérvár, 1999.
- Apostol, Tofan Dana: Considerații în legătură cu legea privind dezvoltarea regională în România. [Gondolatok a román régiófejlesztési törvény margójára.] *Dreptul*, 1999. nr. 5.
- Az 1998/634. sz. – az 1998/151. sz., a romániai regionális fejlesztésről szóló törvény végrehajtási útmutatójának, valamint a Regionális Fejlesztési Tanácsok megszervezése és működtetése keretszabályzatának elfogadására vonatkozó – kormányhatározat. *Románia Hivatalos Közlönye*, I. rész (1998. február 10.), 379. sz.
- Az 1998/151. sz. – a romániai regionális fejlesztésről szóló – törvény. *Románia Hivatalos Közlönye*, I. rész (1998. július 16.), 256. sz.
- Commission Guidelines for Regional Development Programmes 2000–2006*. Brussels, 1999, Commission of the European Communities.
- De la Sărăcie la Dezvoltare Rurală*. [A szegénységtől a vidékfejlesztésig.] Készítette a Világbank és a Román Statisztikai Hivatal, Bukarest, 1998.
- Faragó László: A (terület)fejlesztés irányítási algoritmus a programozás. In Horváth Gy. – Rechnitzer J. (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. Pécs, 2000, MTA Regionális Kutatások Központja.
- Ghiolțan, C. – Balogh M. – Hosu, I. – Dragoș, D.: *Dezvoltare regională și locală*. [Helyi és regionális fejlesztés.] Cluj-Napoca, 2001, Editura Gewalt.
- Horváth Gyula: *Az Európai Unió Strukturális és Kohéziós Politikájának Szabályozása*. Pécs, 2001, MTA Regionális Kutatások Központja.
- Horváth Gyula: *Európai Regionális Politika*. Budapest–Pécs, 2001, Dialóg Campus Kiadó.
- Popa, Eugen: *Autonomia locală în România*. [Helyi autonómia Romániában.] București, 1999, Editura All-Beck.
- Popescu, Corneliu Liviu: *Autonomia locală și integrarea europeană*. [A helyi autonómia és az európai integráció.] București, 1999, Editura All-Beck.
- Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the establishment of a common classification of Territorial Units for statistics (NUTS)*. 2001/0046.
- Rechnitzer János: *Területi Stratégiák*. Budapest–Pécs, 1998, Dialóg Campus Kiadó.
- Románia Nemzeti Fejlesztési Terve a 2000–2002. időszakra. Készítette a Nemzeti Régiófejlesztési Ügynökség, Bukarest, 1999.
- Romania's Position paper on Chapter 21 – Regional Policy and Coordination of Structural Instruments*. Brussels 14 December 2001.
- Timár Judit – Velkey Gábor: *A Dél-Alföldi Régió Területfejlesztési Koncepciója*. Békéscsaba–Kecskemét–Szeged, 1999, MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet.
- Vincze M.: *Dezvoltare regională și rurală*. [Régió- és vidékfejlesztés.] Cluj-Napoca, 2000, Presa Universitară Clujeană.